

ERFGOEDKLASSEN
& BURGERSCHAP

HET PALEIS IN DE STAD

Meer lesmateriaal: <https://www.erfgoedklassen.brussels/lesmateriaal/op-zoek-naar-het-coudenbergpaleis/>

Dossier leraar: in dit dossier vindt u bijkomende oefeningen die het Coudenbergpaleis in de stad plaatsen. De leerlingen leren historische kaarten lezen, vergelijken, enz. U krijgt van ons uiteraard de oplossingen. 'Dossier leerlingen' is hetzelfde dossier maar dan zonder de oplossingen. Veel leerplezier!

Oriëntatie: standpunt bepalen met afbeelding en plan

Tip: deze oefening kan ook gedaan worden met andere afbeeldingen die het paleis vanuit een ander standpunt tonen en te vinden zijn in het dossier 'afbeeldingen_paleis.pdf'.

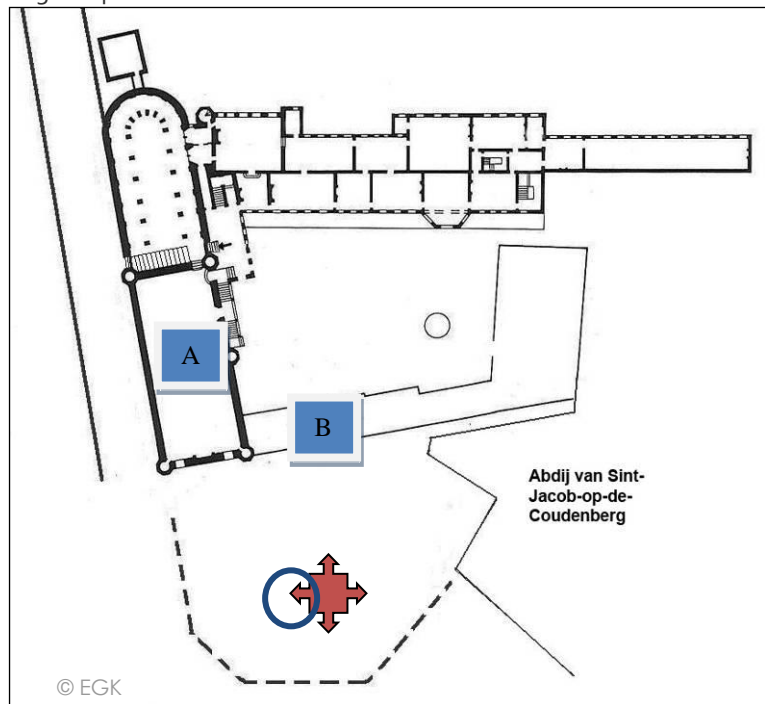
- *Aula Magna
- *Baliënplein
- *Isabellastraat
- *kapel
- *keukens
- *torenportaal
- *woongedeelte

P. Bout, theatervoorstelling op het Baliënplein in de 17de eeuw, olie op doek, begin 18de E, Museum van de stad Brussel - Broodhuis

Op dit schilderij wordt het paleis deels weergegeven, bekijk het aandachtig en geef antwoord op de volgende vragen:

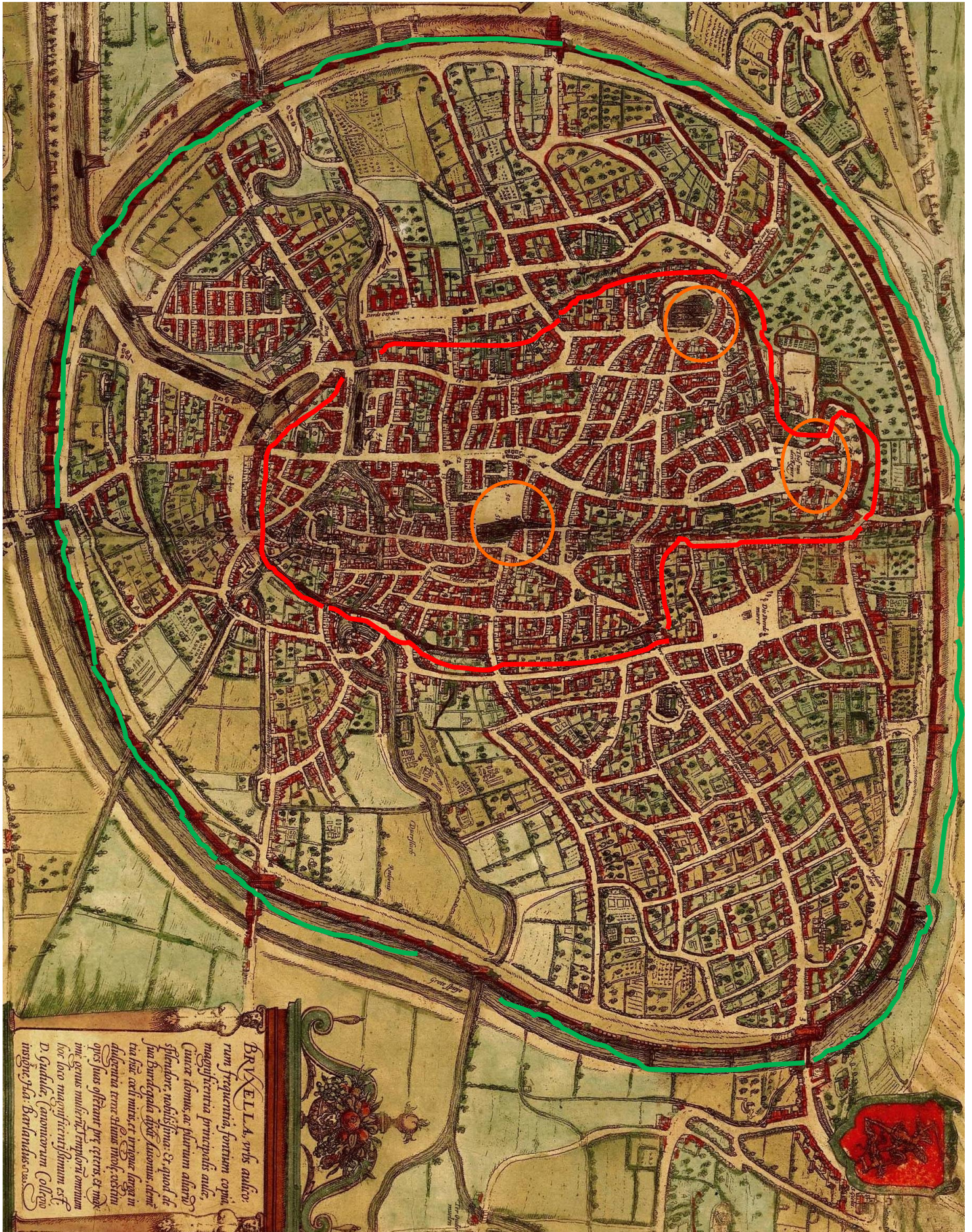
1. Welk zijn de gebouwen A en B? Kies hun juiste namen uit de lijst en schrijf ze bij de juiste letter:
A: [Aula Magna](#)
B: [torenportaal](#)

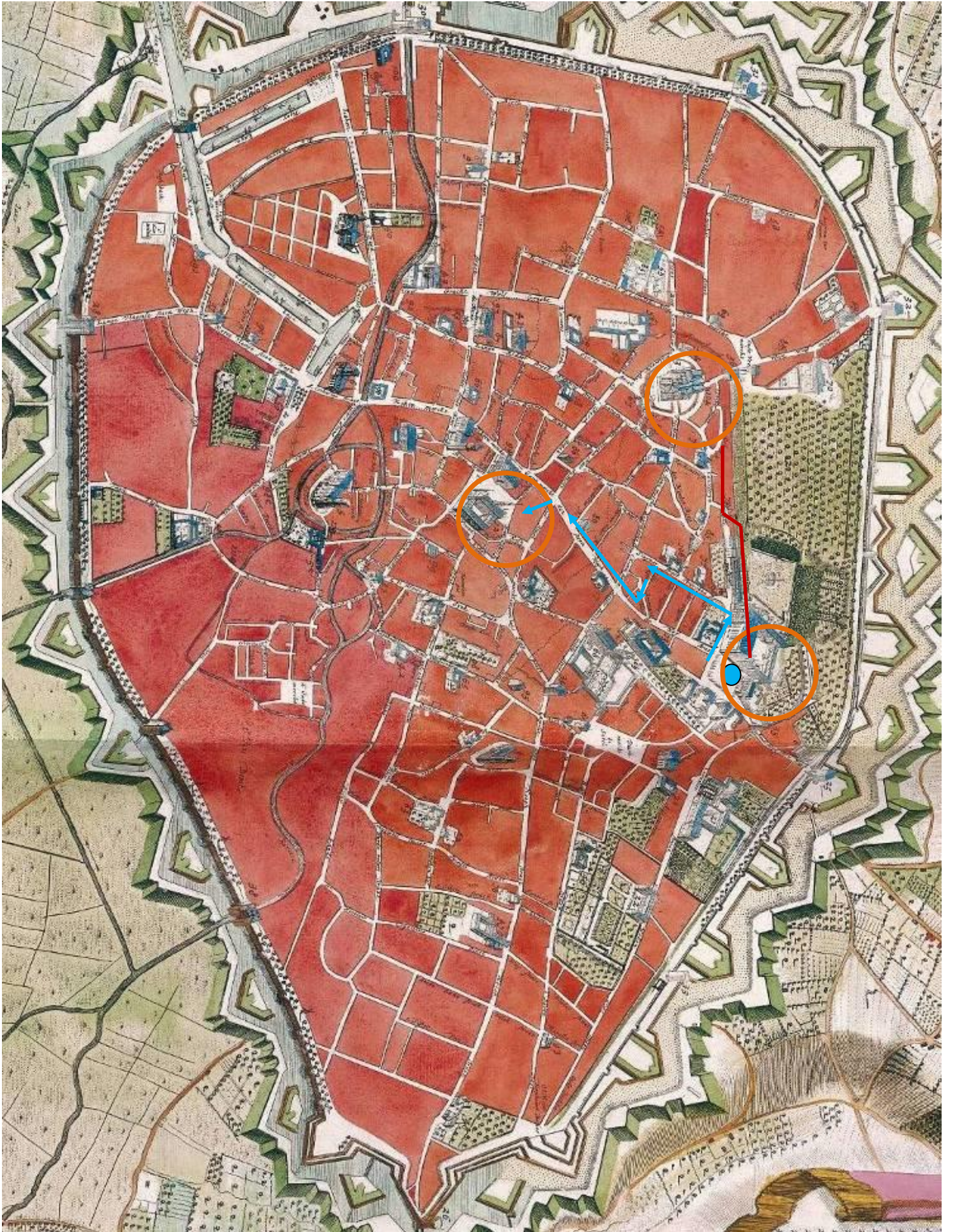
2. Zet de letters A en B op de juiste plaats op het grondplan hieronder:

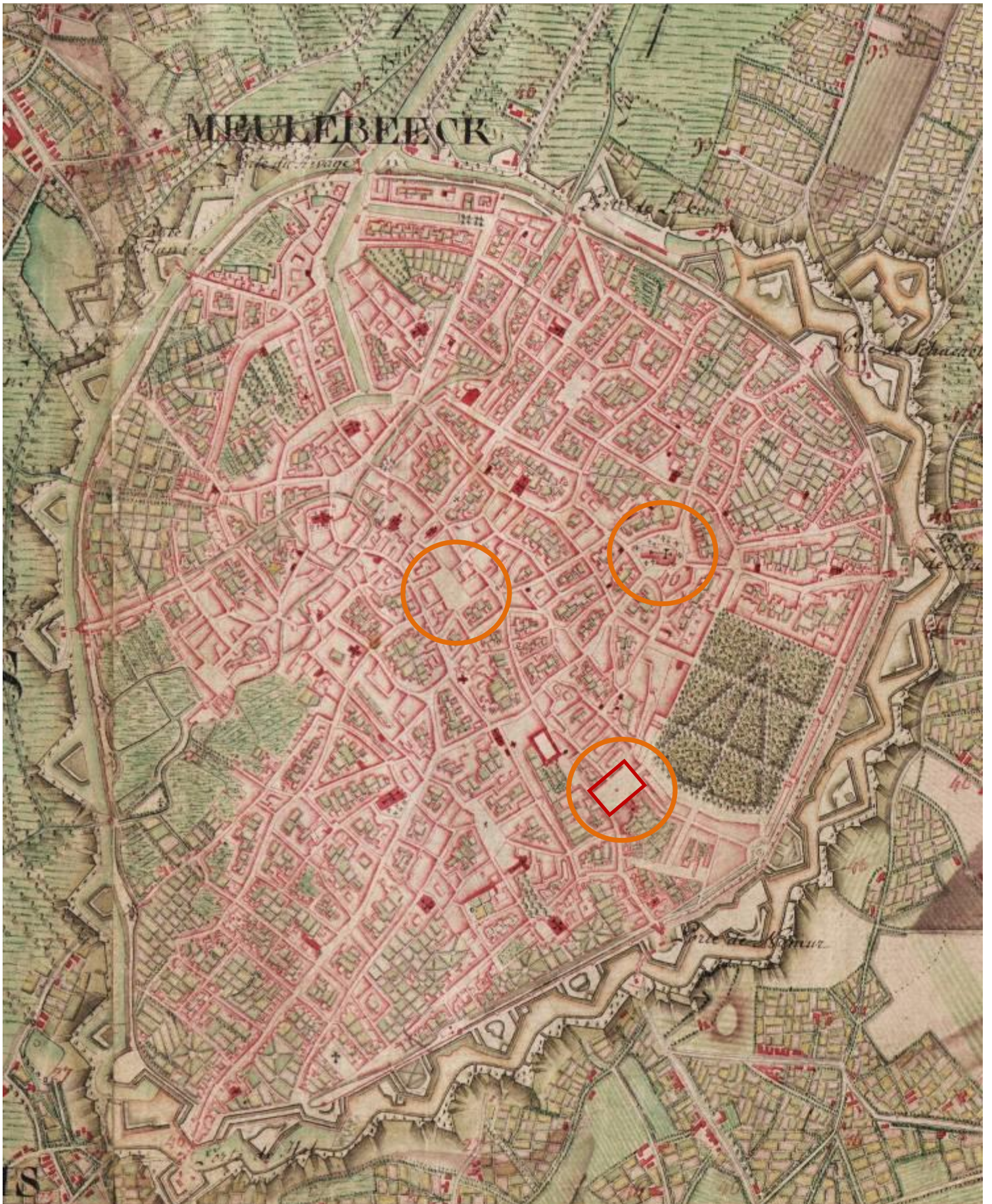

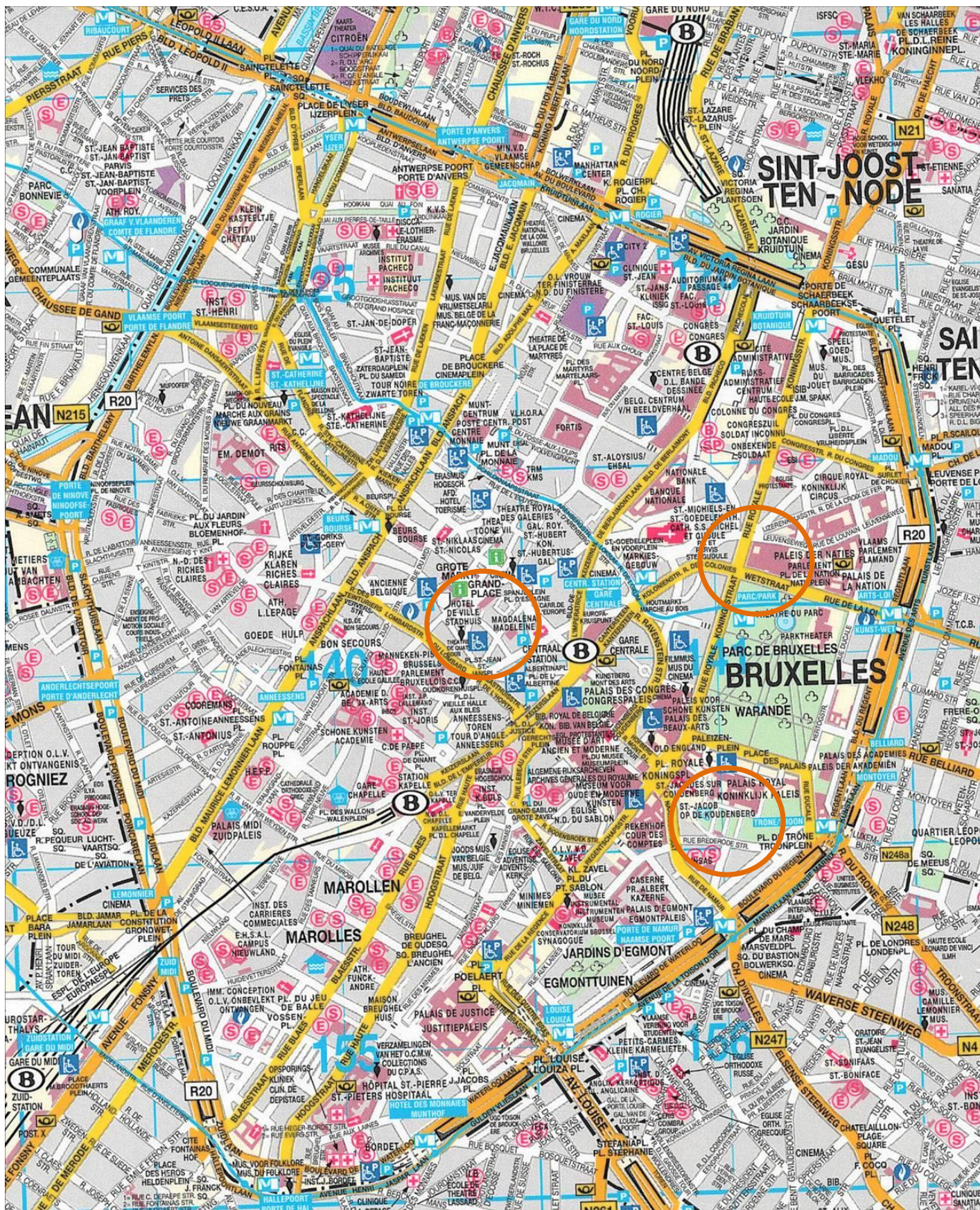
3. In welke richting keek de kunstenaar om zijn schilderij te maken? Omcirkel het juiste pijltje van de 4.

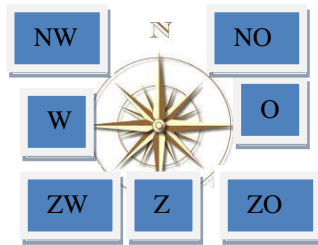

Interpretatie van kaarten: oriëntatie en windrichtingen

1. Hedendaagse kaarten zijn altijd in dezelfde richting georiënteerd, met het noorden naar boven. Vul de ontbrekende windrichtingen aan op de windroos. Het noorden krijg je alvast!

2. In de Middeleeuwen oriënteerden cartografen hun kaarten vaak naar het oosten, dat toen de 'orient' heette en waar Jeruzalem lag. Jeruzalem was voor de christenen een heilige stad. Oriënteren komt dus van 'het naar het oosten richten'.

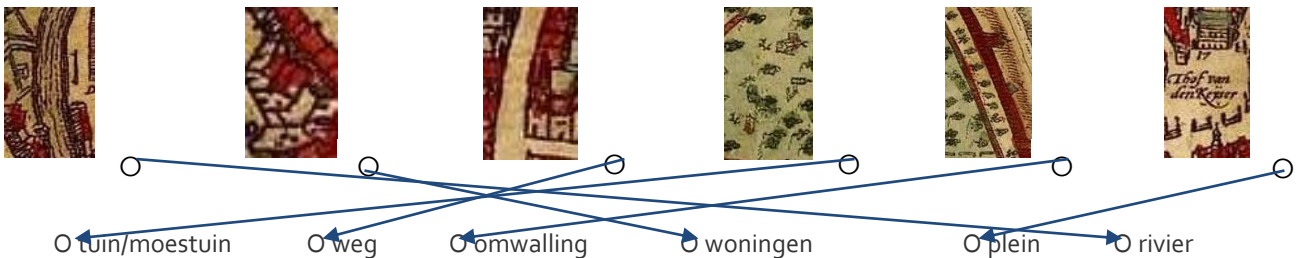
Welke van de 4 kaarten zijn naar het oosten georiënteerd? (tip: observeer in welke richting de woorden geschreven zijn op de kaarten. Zij geven aan in welke richting de kaarten moesten bekeken worden.) Kruis de juiste naam aan.

- Braun
- Frick
- Ferraris
- Géocart

3. Schrijf de windrichtingen op elke kaart en oriënteer alle kaarten naar het noorden.

Interpretatie van kaarten: schaal, legende, evolutie en chronologie

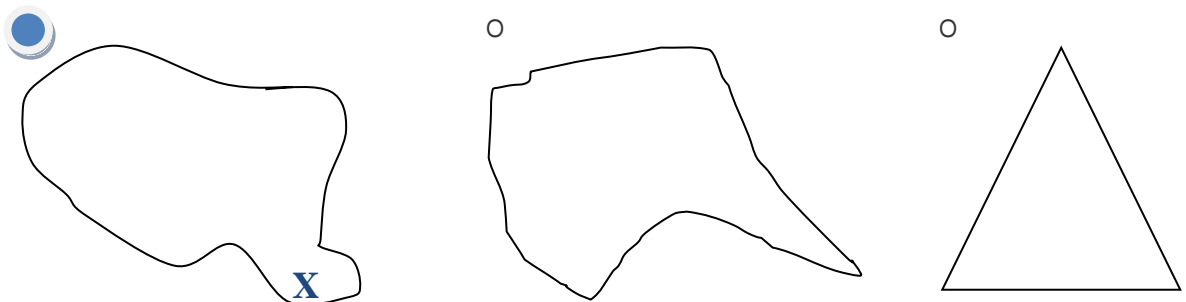
4. Dankzij een legende bij een kaart, kunnen we haar correct lezen. Maak zelf een legende: Observeer goed de **kaart van Braun** en verbind onderstaande details met de juiste woorden.

Je kan de leerlingen er ook op wijzen dat er nog heel veel groen in de stad was. Zo waren er moestuintjes, kruidentuinen, bleekweides,...

5. Markeer in het rood op de **kaart van Braun** de omtrek van de eerste omwalling. Tip: het begin is reeds aangegeven met een rood lijntje →

- Welke vorm heeft de eerste omwalling? Kruis de juiste tekening aan.

- Kruis op de tekening die je gekozen heb de plaats aan waar het Coudenbergpaleis zich bevond.

6. Markeer in het groen op de **kaart van Braun** de omtrek van de tweede omwalling.

7. Wat stellen de driehoeken voor die op de **kaart van Fricx** bij de omwalling zijn toegevoegd?

- versterkingen
- kantwerk
- heuvels

8. - Kijk op de **kaart van Ferraris**. Welk landschapstype vind je buiten de tweede omwalling rondom de stad? **platteland**

- Verbind vervolgens onderstaande details met de juiste woorden om tot een correcte legende te komen.

naam van een dorp weide veld omheind door een haag woningen

Rondom Brussel was er in de 18de eeuw nog geen verstedelijking of urbanisatie. Gronden werden gebruikt als moestuin, weide, velden of akkers. Een bijkomende oefening kan zijn dat de leerlingen bovenstaande details omcirkelen op de kaart van Ferraris.

- Welk gehucht (= dorpje) vind je terug op de kaart van Ferraris?

Schaarbeek

Etterbeek

Molenbeek

- De namen van deze gemeentes eindigen allemaal op 'beek'. Wat is een beek? Kruis het juiste woord aan.

een brug

een molen

een stroompje

Oude straat- of plaatsnamen hebben vaak een betekenis en verwijzen naar iets dat daar vroeger was, vb. veel molens op een beek geeft 'Meulebeek', het huidige Molenbeek.

9. - Waardoor is de tweede omwalling nu vervangen? Hierbinnen ligt het centrum van Brussel. Zoek de oplossing op de **kaart van Géocart** en kruis aan wat juist is:

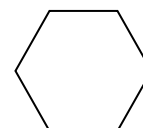
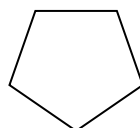
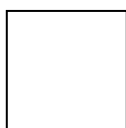
- door grote lanen
- door tunnels
- door een kanaal

- Welke naam en vorm heeft het centrum van Brussel?

het Vierkant

de Vijfhoek

O de Zeshoek

Als je goed kijkt, tel je op de Géocart zes hoeken, bijna zeven. Toch spreken we van de Vijfhoek. In het noordoosten is een stukje 'afgesneden' zodat je die zesde hoek krijgt, maar als je de hedendaagse kaart vergelijkt met de oude kaarten, dan zie je dat het oorspronkelijk een vijfhoek was. Daarom spreekt men ook vandaag nog van de Vijfhoek.

10. Op de **kaart van Braun** werden drie gebouwen met oranje omcirkeld. Zoek ze op de andere kaarten en omcirkel ze. Herken je ze? Kies dan hun naam uit onderstaande lijst en kruis ze aan.

de Zavelkerk
 het Coudenbergpaleis
 de kathedraal van Sint-Michiel
 en Sint-Goedele (vroegere collegiale)

de Hallepoort
 de Sint-Gorikskerk
 het stadhuis (Grote Markt)

11. Teken een parcours uit aan de hand van onderstaande aanwijzingen. Gebruik hiervoor de **kaart van Fricx**. De blauwe stip is je vertrekpunt. Je vertrekt in noordwestelijke richting (Hofbergstraat). Markeer je route in het blauw.

- neem de 1ste straat rechts
- sla vervolgens links af
- neem de 4de straat links
- sla op het eerste kruispunt rechts af
- neem de 3de straat links

- Waar ben je nu?

op de Baksteenkaai, vlakbij de haven, op de Grote Markt

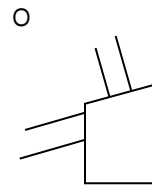
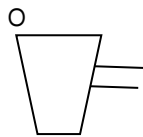
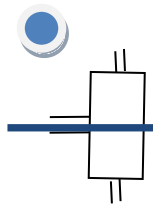
op het plein van de Zavelkerk

- Zoek op de **kaart van Fricx** de Isabellastraat. Ze liep vanaf het Baliënplein langs het Coudenbergpaleis naar een belangrijk gebouw.
- Markeer de Isabellastraat op de **kaart van Fricx**. Bij welk gebouw ben je toegekomen? Kruis het juiste aan.

de collegiale kerk van Sint-Michiel En Sint-Goedele
 het stadhuis (Grote Markt)
 de Beurs

12. Na de brand werden de ruïnes van het paleis overdekt en er werd een plein aangelegd. Zoek dit plein op de **kaart van Ferraris** en teken z'n omtrek.

- Welke vorm heeft het plein? [een rechthoek](#)

- Zoek het plein op de **kaart van Géocart**. Hoe heet het? [Koningsplein](#)
- Het is een symmetrisch plein. Teken de symmetrieas op de vorm die je hebt gekozen.
- Teken de omtrek van het plein op de **kaart van Braun**.

- Verleng op de **kaart van Braun** je as in noordwestelijke richting. Op welk belangrijk monument komt je dan uit? Gebruik de **kaart van Géocart** om de naam van het monument terug te vinden. Kruis daarna het juiste monument aan.

het Coudenbergpaleis

het stadhuis op de Grote Markt

de collegiale van Sint-Michiel
en Sint-Goedele

Als besluit:

13. Hieronder krijg je vier datums. Noteer de juiste datum (tussen de haakjes) bij de juiste kaart. Verbind vervolgens elke datum met het juiste zinnetje hieronder.

1572

1711

1777

2007

De tweede omwalling heeft driehoekige versterkingen gekregen.

Het Koningsplein heeft het Coudenbergpaleis vervangen.

Zowel binnen als buiten de Vijfhoek is alles verstedelijkt of geurbaniseerd.

De eerste omwalling is nog duidelijk zichtbaar in het stadscentrum

Colofon

Redactie en iconografische opzoekingen

Catherine Balau, Céline Debatty, Emilie Debauve, Annabelle Nuyttens, Eric Vanpee, Isabelle Ledoux:
Erfgoedklassen & Burgerschap, Paleis van Keizer Karel vzw.

Begeleidingscomité

Anne-Sophie Walazyc, Kabinet van Minister Charles Picqué
Paula Dumont, Directie Monumenten en Landschappen

Coördinatie

Elisabeth Gybels
Erfgoedklassen & Burgerschap, Paleis van Keizer Karel vzw.

Dankbetuigingen

Laetitia Cnockaert, Aude Henriques:
Coudenberg, Paleis van Keizer Karel vzw.
Wetenschappelijk comité van de vzw. Paleis van Keizer Karel

Grafische vormgeving

Erfgoedklassen

© Verantwoordelijke uitgever

Stéphane Demeter, Paleis van Keizer Karel vzw.

Datum: februari 2012

